

V Bruseli 16. júla 2026
(OR. en)

12037/26

POLCOM 279
SPG 5

SPRIEVODNÁ POZNÁMKA

Od:	Martine DEPREZOVÁ, riaditeľka, v zastúpení generálnej tajomníčky Európskej komisie
Dátum doručenia:	16. júla 2026
Komu:	Thérèse BLANCHETOVÁ, generálna tajomníčka Rady Európskej únie
Č. dok. Kom.:	JOIN(2026) 16 final
Predmet:	SPOLOČNÁ SPRÁVA EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE, o všeobecnom systéme preferencií za obdobie 2023 – 2025

Delegáciám v prílohe zasielame dokument JOIN(2026) 16 final.

Príloha: JOIN(2026) 16 final

EURÓPSKA
KOMISIA

VYSOKÝ PREDSTAVITEĽ
ÚNIE PRE
ZAHRANIČNÉ VECI
A BEZPEČNOSTNÚ POLITIKU

V Bruseli 16. 7. 2026
JOIN(2026) 16 final

SPOLOČNÁ SPRÁVA EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE,

o všeobecnom systéme preferencií za obdobie 2023 – 2025

{SWD(2026) 184 final} - {SWD(2026) 185 final} - {SWD(2026) 186 final} -
{SWD(2026) 187 final} - {SWD(2026) 188 final} - {SWD(2026) 189 final} -
{SWD(2026) 190 final} - {SWD(2026) 191 final} - {SWD(2026) 192 final}

1. ÚVOD A HLAVNÉ BODY

Všeobecný systém preferencií (ďalej len „VSP“) je kľúčovým nástrojom, prostredníctvom ktorého Európska únia (ďalej len „EÚ“) podporuje krajiny s nízkymi a nižšími strednými príjmami v ich úsilí znížiť chudobu a zabezpečiť hospodársky rast a udržateľný rozvoj. EÚ týmto krajinám jednostranne poskytuje preferenčný prístup na trh EÚ prostredníctvom zrušenia alebo zníženia dovozných ciel. V prípade najmenej rozvinutých krajín je tento prístup bezcolný a bezkvótový. V záujme podporovania udržateľnosti sa od zvýhodnených krajín podľa VSP vyžaduje, aby plnili svoje záväzky vyplývajúce z konkrétnych medzinárodných dohovorov a dohôd v oblasti ľudských práv, pracovných práv, životného prostredia a klímy, ako aj dobrej správy vecí verejných v otázkach kontroly drog a boja proti korupcii.

Súčasťou vykonávania systému VSP je aj pravidelné monitorovanie a podávanie správ, ako sa stanovuje v nariadení o VSP¹. Rovnako ako predchádzajúce vydanie² aj túto piatu správu³ o vykonávaní systému VSP adresovanú Európskemu parlamentu a Rade prijíma Európska komisia (ďalej len „Komisia“) spoločne s vysokou predstaviteľkou, keďže systém VSP zohráva významnú úlohu aj z hľadiska širšej zahraničnej politiky a vonkajšej činnosti EÚ. Ide o poslednú správu vypracovanú na základe súčasného nariadenia o VSP. Bude predstavovať začiatok prechodu na nové nariadenie o VSP, ktoré od 1. januára 2027 prinesie najmä prísnejšie požiadavky na udržateľnosť a transparentnosť.

Predmetom tejto správy je vykonávanie a vplyv systému VSP v rokoch 2023 až 2025 (ďalej len „sledované obdobie“), a to v rámci jeho troch opatrení, ktorými sú: 1) štandardný VSP pre krajiny s nízkymi a nižšími strednými príjmami⁴; 2) osobitné stimulačné opatrenie pre udržateľný rozvoj a dobrú správu vecí verejných (ďalej len „VSP+“), ktoré je k dispozícii tým zvýhodneným krajinám podľa štandardného VSP, ktoré prijímajú ďalšie záväzky v oblasti udržateľnosti⁵, a 3) opatrenie „Všetko okrem zbraní“ (Everything But Arms, ďalej len „EBA“), ktoré sa uplatňuje na najmenej rozvinuté krajiny. Tento rok si pripomíname 25. výročie zavedenia nástroja EÚ EBA.

V súčasnosti využíva systém VSP EÚ 65 rozvojových krajín, z ktorých 44 patrí medzi najmenej rozvinuté krajiny. To zodpovedá viac než 3 miliardám ľudí po celom svete, z ktorých viac ako 1 miliarda žije v najmenej rozvinutých krajinách. V roku 2024 zvýhodnené krajiny podľa VSP ušetrili vďaka preferenčným clám odhadom 5 miliárd EUR, pričom na zvýhodnené krajiny podľa opatrenia EBA pripadali viac ako 3 miliardy EUR z tejto celkovej sumy.

Krajiny, ktorým tento systém priniesol najväčšie výhody, sú Bangladéš (dovoz do EÚ v hodnote 19 miliárd EUR s využitím preferencií podľa opatrenia EBA v roku 2024), India (dovoz do EÚ v hodnote 11,7 miliardy EUR s využitím preferencií podľa štandardného VSP) a Pakistan (dovoz do EÚ v hodnote 7,1 miliardy EUR s využitím preferencií podľa VSP+). Odevy sú jednoznačne najvýznamnejším odvetvím, na ktoré pripadá 59 % celkového obchodu v rámci systému VSP.

Systém VSP nie je prínosný len z obchodného a hospodárskeho hľadiska, ale naďalej zostáva atraktívnym a účinným stimulom aj pre udržateľný rozvoj vo zvýhodnených krajinách v súvislosti so sociálnymi, s environmentálnymi a klimatickými otázkami, a to na základe medzinárodne uznávaných noriem a štandardov. Monitorovanie, ako aj spolupráca EÚ zohrávajú v rámci VSP kľúčovú úlohu: VSP+ umožňuje predovšetkým štruktúrovanú spoluprácu medzi inštitúciami EÚ, vládami zvýhodnených krajín a občianskou spoločnosťou. Podporuje presadzovanie medzinárodných záväzkov v oblasti ľudských práv, pracovných práv, klímy a životného prostredia a prispieva k posilňovaniu reforiem v oblasti boja proti korupcii a podpory právneho štátu. Tento systém naďalej zabezpečuje rovnováhu medzi podporou

potenciálu rastu obchodu v zvýhodnených krajinách a presadzovaním spoločných hodnôt a cieľov v oblasti udržateľnosti. Prehlbovanie obchodu so zvýhodnenými krajinami podľa VSP prostredníctvom úspor na clách pomáha aj hospodárstvu a podnikom EÚ, pričom tento systém zároveň chráni hospodárske záujmy EÚ a konkurencieschopnosť citlivých odvetví.

K tejto správe je priložených deväť pracovných dokumentov útvarov Komisie za jednotlivé krajiny, a to za každú zo súčasných ôsmich zvýhodnených krajín podľa VSP+, konkrétne za Bolíviu, Filipíny, Kapverdy, Kirgizsko, Mongolsko, Pakistan, Srí Lanku a Uzbekistan, a jeden dokument za krajiny zvýhodnené podľa opatrenia EBA v rámci posilnenej spolupráce (Bangladéš, Kambodža a Mjanmarsko). Správa odráža spoluprácu útvarov Komisie a Európskej služby pre vonkajšiu činnosť (ďalej len „ESVČ“) s orgánmi zvýhodnených krajín, ich občianskou spoločnosťou, sociálnymi partnermi a podnikateľskými komunitami, a to aj prostredníctvom monitorovacích misií vo zvýhodnených krajinách podľa VSP+ a posilnenej spolupráce s niektorými kľúčovými zvýhodnenými krajinami podľa opatrenia EBA. Správa zároveň vychádza zo zistení medzinárodných monitorovacích orgánov v oblastiach, ktoré sa týkajú podmienok VSP pre zvýhodnené krajiny, a v náležitých prípadoch ich začleňuje.

2. VÝVOJ PRÁVNÝCH PREDPISOV POČAS SLEDOVANÉHO OBDOBIA

a) Vývoj v oblasti vykonávania

Komisia prijala počas sledovaného obdobia niekoľko právnych aktov týkajúcich sa vykonávania nariadenia o VSP:

- Vyradenie krajiny z VSP: Indonézia dosiahla status krajiny s vyššími strednými príjmami podľa klasifikácie Svetovej banky tri po sebe idúce roky, a preto 1. januára 2027 systém VSP opustí⁶. V prípade Kene bude systém VSP od 1. januára 2027 v plnom rozsahu nahradený dohodou o hospodárskom partnerstve medzi EÚ a Keňou, ktorá platí od 1. júla 2024⁷.
- Prechod z opatrenia EBA na štandardný VSP: Bhután bol na základe rozhodnutia OSN 13. decembra 2023 vyradený z kategórie najmenej rozvinutých krajín. Po trojročnom prechodnom období tak Bhután od 1. januára 2028 prestane využívať preferencie podľa opatrenia EBA a prejde na štandardný VSP⁸. Podobne aj Svätý Tomáš a Princov ostrov bol 13. decembra 2024 vyradený z kategórie najmenej rozvinutých krajín a od 1. januára 2029 prejde na štandardný VSP⁹.
- Limity zraniteľnosti: V nadväznosti na zmeny zoznamu zvýhodnených krajín bol limit zraniteľnosti relevantný pre VSP+ prehodnotený¹⁰.
- Vyradenie výrobkov: Colné preferencie podľa štandardného VSP boli na roky 2023 až 2025¹¹¹² pozastavené v prípade niekoľkých výrobkov dovážaných z Indie, Indonézie a Kene po dosiahnutí príslušných limitov pre dovoz a následne [aj na rok 2026]¹³.
- Ochranné opatrenia: V roku 2024 boli po opätovnom otvorení prešetrovania opätovne uložené všeobecné ochranné opatrenia na vývoz ryže indica z Kambodže a Mjanmarska¹⁴. V roku 2025 boli uložené osobitné poľnohospodárske ochranné opatrenia na dovoz etanolu s pôvodom v Pakistane¹⁵.

b) VSP po roku 2026

Očakáva sa, že počet zvýhodnených krajín podľa VSP sa v budúcnosti ešte zníži. Pokiaľ ide o plánované vyradenia, Svetová banka zaradila dve zvýhodnené krajiny podľa VSP+ do kategórie krajín s vyššími strednými príjmami (Kapverdy v roku 2025 a Mongolsko v rokoch 2024 a 2025). Ak budú do tejto kategórie zaradené tri po sebe idúce roky, prestanú mať nárok na výhody podľa

VSP. Okrem toho sa plánuje, že viaceré zo súčasných zvýhodnených krajín podľa opatrenia EBA budú v najbližších rokoch vyradené z kategórie najmenej rozvinutých krajín. Tieto krajiny [podrobnosti pozri v oddiele 4 písm. c)] vystúpia z EBA po trojročnom prechodnom období nasledujúcom po ich vyradení z kategórie najmenej rozvinutých krajín a následne pravdepodobne prejdú na štandardný VSP, pokiaľ sa im nepodari získať výhodnejší status VSP+.

Komisia 22. septembra 2021 predložila legislatívny návrh nového všeobecného systému preferencií EÚ na obdobie 2024 – 2033¹⁶. Keďže tento nový všeobecný systém preferencií EÚ ešte nebol v roku 2023 prijatý, spoluzákondarcovia predĺžili obdobie uplatňovania súčasného nariadenia o VSP do 31. decembra 2027¹⁷. Nové nariadenie o VSP na obdobie 2027 – 2036 bolo uverejnené 17. júna 2026 a uplatňovať sa začne od 1. januára 2027¹⁸.

Dohodnutie sa na novom nariadení predstavuje dôležitý míľnik a zaručuje, že EÚ bude naďalej podporovať rozvojové krajiny v ich úsilí zabezpečiť hospodársky rast a udržateľný rozvoj na základe spravodlivého a predvídateľného rámca. V novom nariadení sa zachováva veľkorysý prístup EÚ k colným koncesiám na dovoz z rozvojových krajín. Zachováva sa hlavné smerovanie predchádzajúcich právnych predpisov s cieľom zabezpečiť kontinuitu a predvídateľnosť pre zvýhodnené krajiny podľa VSP a ich vývozcov, ako aj pre dovozcov z EÚ.

Novým nariadením sa do zoznamu nástrojov relevantných pre VSP, ktoré majú zvýhodnené krajiny podľa VSP dodržiavať [podmienky VSP, pozri oddiel 3 písm. c)], doplnia päť nových medzinárodných dohôd¹⁹ a zavádza sa Parížska dohoda o zmene klímy, ktorou sa nahrádza Kjótsky protokol²⁰. Novým nariadením sa zavádza možnosť zrušiť opatrenie v prípade závažného a systematického porušovania zásad vyplývajúcich z dohôd o životnom prostredí, klíme a dobrej správe vecí verejných, ako aj v prípade závažných a systematických nedostatkov súvisiacich s medzinárodnou povinnosťou prijať späť vlastných štátnych príslušníkov zvýhodnenej krajiny v kontexte neoprávnenej migrácie. Novým systémom sa zlepši monitorovanie, transparentnosť a zapojenie občianskej spoločnosti a zavedie sa postup naliehavého zrušenia v prípade mimoriadne závažných porušení. Takisto sa ním zvýši účinnosť mechanizmov ochranných opatrení pri riešení prípadov, v ktorých by náhly nárast dovozu zo zvýhodnenej krajiny mohol poškodiť výrobcov v EÚ.

Ak si súčasné zvýhodnené krajiny podľa VSP+ budú chcieť zachovať tento status v rámci nového nariadenia o VSP, budú oň musieť opätovne požiadať. Všetci žiadatelia o status VSP+ budú musieť podľa nových pravidiel predložiť akčný plán účinného vykonávania tohto opatrenia. Súčasným zvýhodneným krajinám podľa VSP+ sa poskytne dvojročné prechodné obdobie do konca roka 2028 a Komisia a ESVČ sú pripravené podporiť zvýhodnené krajiny v procese podávania nových žiadostí.

3. VPLYV VSP

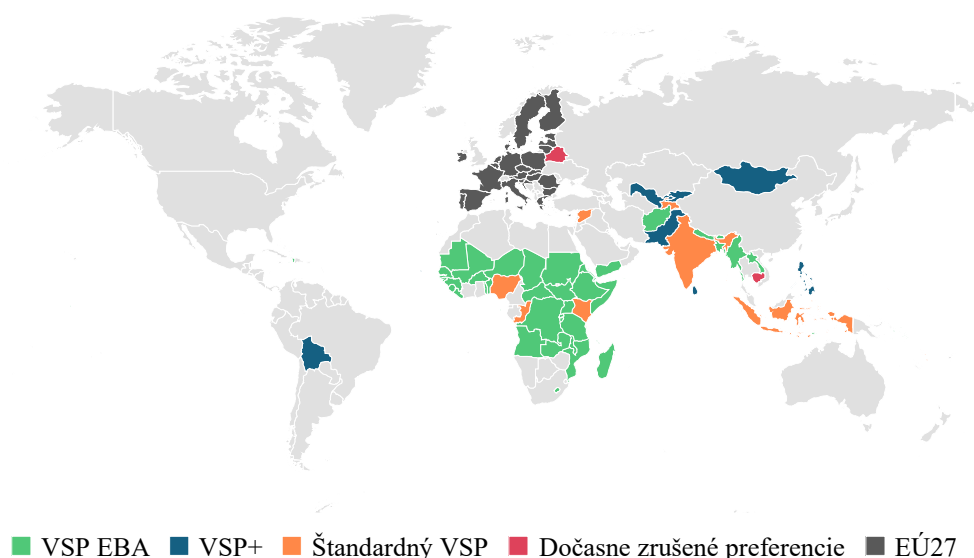
a) Vplyv na obchod v období 2022 – 2024²¹

VSP poskytuje tri opatrenia, ktoré zohľadňujú úroveň rozvoja a záväzkov zvýhodnených krajín:

- Štandardný VSP sa vzťahuje na oprávnené krajiny s nízkymi a nižšími strednými príjmami, ktoré nemajú s EÚ uzavreté žiadne iné preferenčné obchodné dojednania. Umožňuje zníženie ciel pre 66 % colných položiek pri dovoze do EÚ, pričom 26 % z týchto colných položiek je oslobodených od cla. Toto opatrenie v súčasnosti využíva jedenásť krajín²².

- VSP+ je osobitné opatrenie, ktoré poskytuje zvýhodneným krajinám podľa štandardného VSP bezcolný prístup pre 66 % colných položiek, a to za podmienky účinného vykonávania ťažiskových medzinárodných dohovorov a dohôd o ľudských právach, práci, životnom prostredí, klíme a dobrej správe vecí verejných. Toto opatrenie v súčasnosti využíva osem krajín²³.
- Opatrenie EBA je určené pre najmenej rozvinuté krajiny a poskytuje bezcolný prístup pre všetok dovoz do EÚ s výnimkou zbraní a streliva. EÚ ponúka toto opatrenie bez časového obmedzenia. Opatrenia EBA využíva 46 krajín, z ktorých dve (Bhután a Svätý Tomáš a Princov ostrov) už boli vyradené z kategórie najmenej rozvinutých krajín, no podľa nariadenia o VSP môžu počas prechodného obdobia toto opatrenie naďalej využívať.

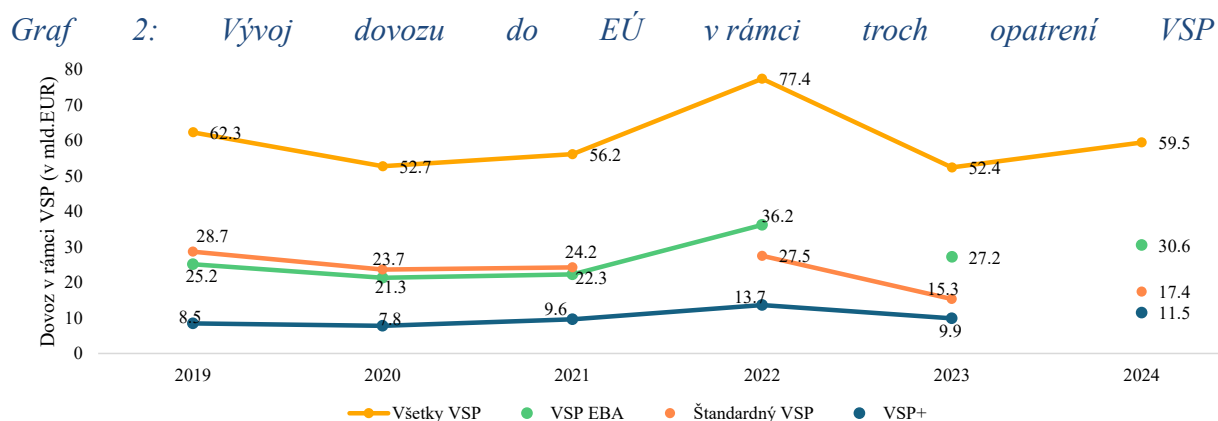
Graf 1: Zvýhodnené krajiny podľa VSP

Poznámka: Šedé oblasti predstavujú krajiny, na ktoré sa VSP EÚ nevzťahuje.

V roku 2024 dovezla EÚ v rámci preferencií podľa VSP tovar v hodnote takmer 60 miliárd EUR, čo prinieslo prospech nielen partnerským krajinám, ale aj dovozcom a spotrebiteľom z EÚ. Z tohto celkového objemu sa o niečo viac ako 50 % (alebo tovar v hodnote 30 miliárd EUR) dovezlo v rámci opatrenia EBA, 11,5 miliardy EUR od zvýhodnených krajín podľa VSP+ a približne 17 miliárd EUR od zvýhodnených krajín podľa štandardného VSP.

Dovoz do EÚ v rámci opatrenia VSP

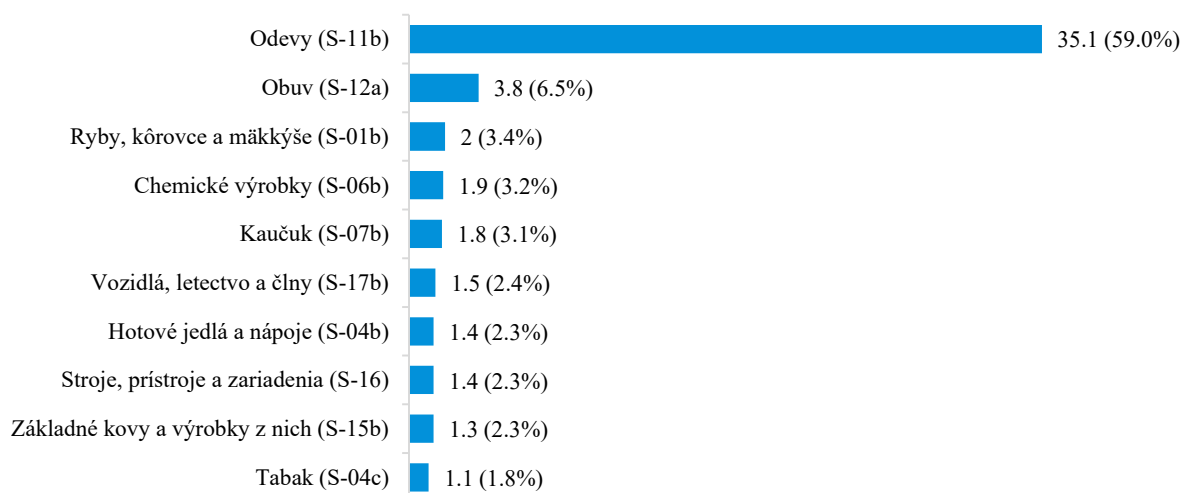

Dovoz v rámci VSP vzrástol v roku 2024 na 59 miliárd EUR z približne 52 miliárd EUR v roku 2023, avšak v porovnaní s vrcholom z roku 2022, keď dovoz s využitím preferencií podľa VSP dosiahol zhruba 77 miliárd EUR, bol stále nižší, rovnako ako aj v porovnaní s obdobím pred pandémiou ochorenia COVID-19, keď v roku 2019 dosiahol 62 miliárd EUR. Oživenie po pandémii ochorenia COVID-19 v spojení s ruskou útočnou vojnou proti Ukrajine, ktorá vyvolala energetickú krízu, viedlo v roku 2022 k zvýšeniu svetových cien, a tým aj k zvýšeniu hodnoty dovozu do EÚ na rekordné úrovne. Keď sa oživenie po pandémii ochorenia COVID-19 zmiernilo a ceny energií začali od roku 2023 klesať, údaje o obchode sa vrátili do normálu²⁴. Okrem toho Vietnam už od 1. januára 2023 nie je zvýhodnenou krajinou podľa štandardného

VSP, a to v dôsledku uzavretia dohody o voľnom obchode s EÚ. Tým sa takisto znížil objem obchodu v rámci preferencií podľa štandardného VSP o niekoľko miliárd eur.

Najvýznamnejšie triedy výrobkov zvýhodnené podľa VSP

Graf 3: Najvýznamnejšie triedy výrobkov dovážané v rámci VSP (štandardného VSP, VSP+ a opatrenia EBA) v roku 2024 (v mld. EUR a ako podiel na celkovom dovoze)

V roku 2024 boli odevy (S-11b)²⁵ jednoznačne odvetvím, ktoré bolo v rámci VSP zvýhodnené najviac, pričom dovoz do EÚ v rámci tohto systému dosiahol 35,1 miliardy EUR, čo predstavovalo 59 % celkového obchodu v rámci VSP. Ďalšími najvýznamnejšími odvetviami boli obuv (S-12a) (3,8 miliardy EUR) a ryby, kôrovce a mäkkýše (S-01b) (2 miliardy EUR). Počas celého sledovaného obdobia boli najvýznamnejším odvetvím odevy (S-11b). Význam strojov, prístrojov a zariadení (S-16) však klesol (z druhého miesta v roku 2022 na ôsme miesto v roku 2024), zatiaľ čo kategórie ako vozidlá, letectvo a člny (S-17b) a hotové jedlá a nápoje (S-04b) sa od roku 2022 dostali do prvej desiatky.

Úspory v rámci VSP vyplývajúce z cieľ

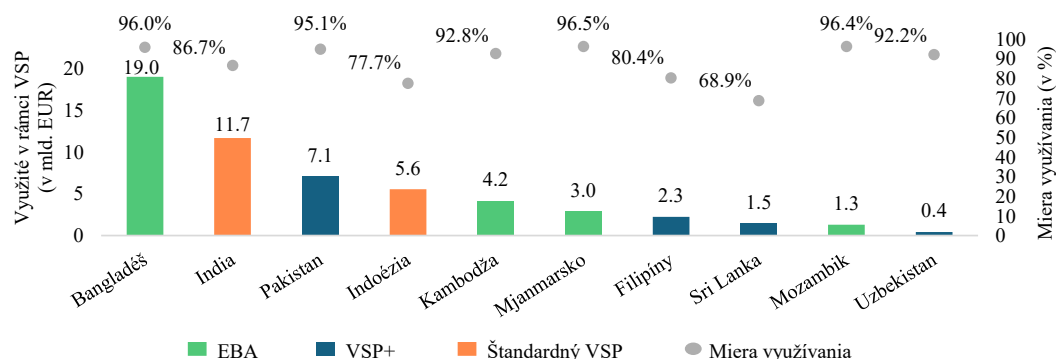
oslobodenie od cla v hodnote

5 mld. €

Krajiny zvýhodnené podľa uvedených troch opatrení ťažili v roku 2024 vďaka VSP zo zníženia cieľ alebo z oslobodenia od cieľ v odhadovanej výške 5 miliárd EUR, pričom na zvýhodnené krajiny podľa opatrenia EBA pripadá viac ako 3 miliardy EUR z celkovej sumy²⁶. Úspory z cieľ vznikajú nielen vývozom vo zvýhodnených krajinách podľa VSP, ale aj dovozom z EÚ, a tým z nich ťažia aj podniky a spotrebitelia v EÚ.

Krajiny, ktoré najviac využívajú VSP

Graf 4: Desať krajín s najvyššou hodnotou využívania VSP v roku 2024

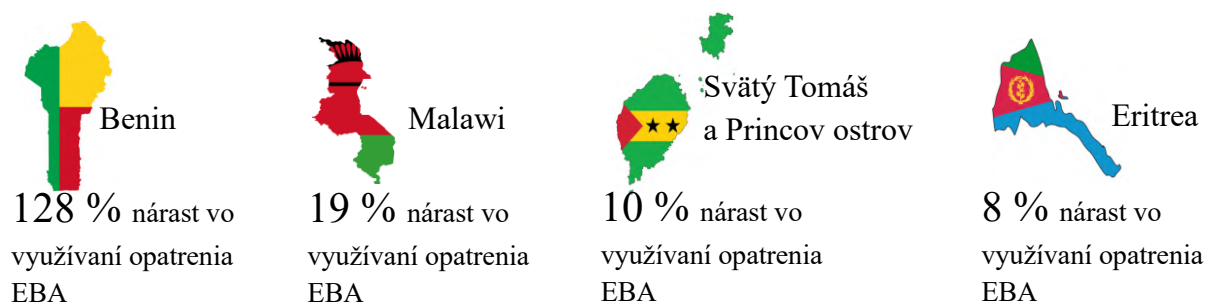
Miera využívania preferencií je pomer dovozu z konkrétnej krajiny, pri ktorom boli preferencie využité, k dovozu, ktorý bol na preferencie podľa VSP teoreticky oprávnený. V roku 2024 dosiahla miera využívania preferencií v priemere 88,8 % v prípade všetkého dovozu do EÚ v rámci VSP. V prípade najmenej rozvinutých krajín v rámci opatrenia EBA dosahuje v priemere 94,5 %. Niektoré krajiny dosahujú 100 % mieru využívania pri určitých triedach, napríklad Etiópia v prípade rezaných kvetín (trieda S02-a). Dôvody, prečo sa nevyužíva 100 % všetkých dostupných colných koncesií v rámci VSP, sú komplexné, patrí však medzi ne nedostatočná informovanosť o tomto systéme, administratívne nedostatky a koexistencia alternatívnych obchodných dohôd.

V roku 2024 zaznamenal Bangladéš najvyššiu hodnotu vývozu do EÚ s využitím preferencií podľa VSP, ktorá dosiahla 19 miliárd EUR, pričom miera využívania bola na vysokej úrovni 96 %. Nasledovala India, ktorej dovoz do EÚ s využitím štandardného VSP dosiahol hodnotu 11,7 miliardy EUR, pričom miera využívania bola nižšia, a to 87 %. Medzi zvýhodnenými krajinami podľa VSP+ vyniká Pakistan s dovozom do EÚ v rámci VSP+ v hodnote 7,1 miliardy EUR a mierou využívania preferencií na úrovni 95,1 %, zatiaľ čo Uzbekistan sa od svojho pripojenia k VSP+ v roku 2021 zaradil medzi desať celkovo najvýznamnejších zvýhodnených krajín podľa VSP.

Krajiny s najvyšším nárastom využívania VSP

V rokoch 2022 až 2024 zaznamenal Benin najvyšší nárast využívania preferencií podľa VSP, a to o 128 % z 5,1 milióna EUR v roku 2022 na 11,7 milióna EUR v roku 2024. Malawi sa umiestnilo na druhom mieste v náraste využívania VSP, keď v tom istom období zaznamenalo nárast o 19 %, čo prispelo k 13 % nárastu jeho celkového vývozu do EÚ. Medzi krajiny s najvyšším nárastom využívania VSP sa zaradili Svätý Tomáš a Princov ostrov a Eritrea, pričom všetky boli zvýhodnenými krajinami podľa opatrenia EBA. Odvetvia, ktoré poháňali rast, sa v jednotlivých krajinách líšili; napríklad v Benine bol najvýraznejší nárast zaznamenaný v prípade textilu (S-11a a S-11b).

Graf 5: Štyri krajiny s najvyšším nárastom využívania VSP (2022 – 2024)

b) Dodržiavanie medzinárodných dohovorov a dohôd

Zvýhodnené krajiny podľa VSP vo všeobecnosti naďalej dosahujú pokrok v oblasti udržateľného rozvoja a dodržiavania medzinárodných zásad a noriem, ktoré sú súčasťou podmienok VSP.

Hoci samotná ratifikácia medzinárodných dohovorov nestačí na dodržiavanie medzinárodných noriem, predstavuje zásadný prvý krok. Väčšina zvýhodnených krajín podľa VSP vykazuje vysokú mieru ratifikácie relevantných medzinárodných dohovorov. Spomedzi zvýhodnených krajín podľa opatrenia EBA (ktoré nemajú povinnosť formálne ratifikovať dohovory relevantné pre VSP) napríklad Bangladéš – zvýhodnená krajina podľa opatrenia EBA, ktorá z tohto systému ťaží najviac – ratifikoval všetkých 27 dohovorov, ktoré sú v súčasnosti uvedené v nariadení o VSP, ako aj ďalšie dohovory, ktoré majú byť zavedené novým nariadením o VSP.

Ratifikačné úsilie zvýhodnených krajín zvyčajne presahuje rámec formálne stanoveného zoznamu relevantných dohovorov a dohôd uvedených v nariadení o VSP. Všetkých osem zvýhodnených krajín podľa VSP+ napríklad ratifikovalo Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím a sú zmluvnými stranami Parížskej dohody o zmene klímy, ktoré síce nie sú uvedené v súčasnom nariadení o VSP, ale od roku 2027 budú súčasťou tohto systému.

Veľký počet zvýhodnených krajín podľa VSP takisto napreduje v ratifikácii novo stanovených základných dohovorov Medzinárodnej organizácie práce (MOP) týkajúcich sa bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ako aj iných dohovorov MOP, napríklad o inšpekciách práce a trojstranných konzultáciách, ktoré takisto nie sú uvedené v súčasnom nariadení o VSP.

Ako sa ďalej uvádza v oddiele 4 písm. b) a v pracovných dokumentoch útvarov Komisie vydaných spolu s touto správou, najmä VSP+ naďalej predstavuje pevný a štruktúrovaný rámec, ktorý spája obchod s udržateľným rozvojom, ako aj platformu pre politický dialóg a reformy. VSP+ zároveň poskytuje zvýhodneným krajinám silné stimuly a prostriedky na to, aby dodržiavali medzinárodne uznávané normy, ku ktorým sa samy zaviazali.

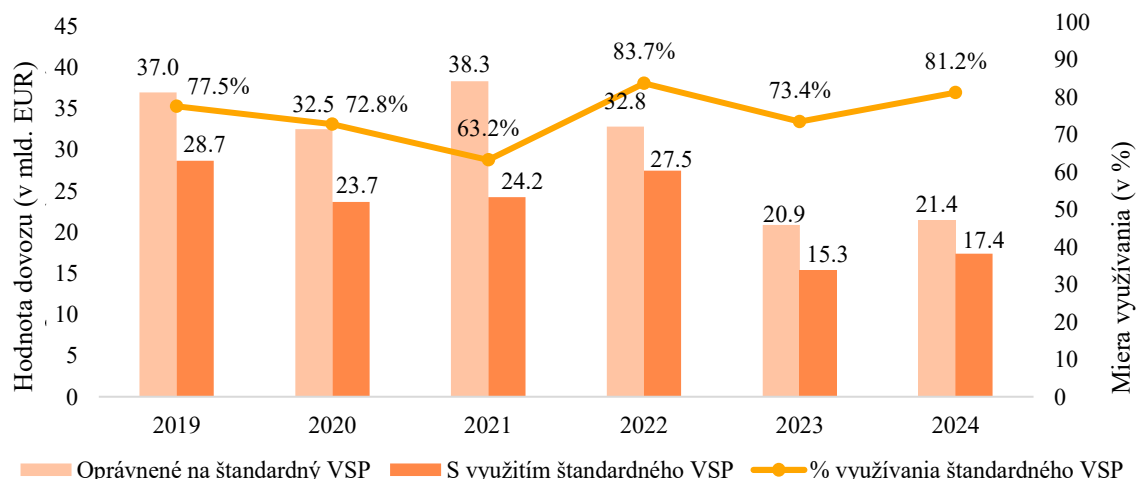
4. TRI OPATRENIA

a) Štandardný VSP

V sledovanom období predstavovali zvýhodnené krajiny podľa štandardného VSP aj naďalej významný podiel na celkovom dovoze v rámci VSP, a to 29,3 % v roku 2024. Odevy (S-11b), obuv (S-12a) a chemické výrobky (S-06b) boli v roku 2024 hlavnými výrobkami

zvýhodnenými podľa štandardného VSP. Z jedenástich súčasných zvýhodnených krajín podľa štandardného VSP (s Vanuatu, ktoré sa pripojilo v roku 2025) boli hlavnými zvýhodnenými krajinami India a Indonézia, pričom na Indiu pripadala v roku 2024 hodnota 11,7 miliardy EUR z celkového dovozu do EÚ v rámci preferencií podľa VSP a Indonézia nasledovala s hodnotou 5,56 miliardy EUR. Táto situácia sa však zmení, keďže sa očakáva, že okrem Indonézie a Kene (pozri oddiel 2) bude zo štandardného VSP vyradená aj India a z tohto systému tak vystúpi hneď, ako nadobudne platnosť dvojstranná obchodná dohoda s EÚ (rokovania boli uzavreté vo februári 2026) a uplynie následné dvojročné prechodné obdobie.

Graf 6: Trendy v oblasti oprávneného dovozu, využitého dovozu a využívania v rámci štandardného VSP

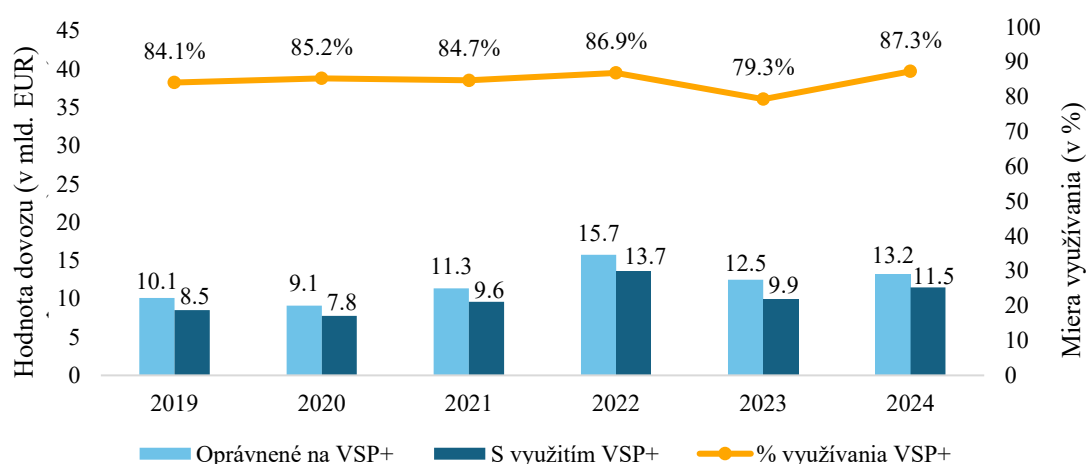

Hoci miera využívania v rámci štandardného VSP kolíše na vysokej úrovni, objem oprávneného dovozu aj objem dovozu, pri ktorom sa preferencie podľa VSP skutočne žiadajú, klesli v porovnaní s úrovňami pred pandémie ochorenia COVID-19, a to z 37 miliárd EUR v prípade oprávneného dovozu a 29 miliárd EUR v prípade využitého dovozu v roku 2019 na 21 miliárd EUR v prípade oprávneného dovozu a 17 miliárd EUR v prípade využitého dovozu v roku 2024. Dôvodom bolo najmä vystúpenie určitých krajín zo štandardného VSP, najmä vystúpenie Vietnamu od januára 2023 po uplynutí prechodného obdobia po tom, ako táto kedysi najvýznamnejšia zvýhodnená krajina uzavrela v roku 2020 dohodu o voľnom obchode s EÚ. V apríli 2021 bol navyše Uzbekistan zaradený do VSP+.

b) VSP+

Vývoj dovozu v rámci VSP+ je pomerne pozitívny, ak neberieme do úvahy oživenie po pandémie ochorenia COVID-19 v roku 2022 a vplyv cien energií. Oprávnený dovoz v rámci VSP+ vzrástol z úrovne 10 miliárd EUR v roku 2019 pred pandémie ochorenia COVID-19 na 13 miliárd EUR v roku 2024; v dôsledku toho dosahuje dovoz, pri ktorom sa skutočne žiadali preferencie, v roku 2024 hodnotu až 11 miliárd EUR.

Graf 7: Vývoj dovozu a využívania v rámci VSP+

Miera využívania preferencií pri dovoze do EÚ v rámci opatrenia VSP+ vzrástla z 86,9 % v roku 2022 na 87,3 % v roku 2024. Toto mierne zlepšenie nasledovalo po poklese v roku 2023, keď miera klesla na 79,3 %. ²⁷

Hlavnou zvýhodnenou krajinou podľa VSP+ bol Pakistan, ktorý využil preferencie na dovoz do EÚ v hodnote 7,1 miliardy EUR. Na druhom mieste sa umiestnili Filipíny s dovozom do EÚ v hodnote približne 2,3 miliardy EUR a treťou najvýznamnejšou zvýhodnenou krajinou podľa VSP+ bola z hľadiska hodnoty Srí Lanka s 1,5 miliardy EUR.

Pokiaľ ide o dodržiavanie medzinárodných dohovorov uvedených v nariadení o VSP počas sledovaného obdobia, všetky zvýhodnené krajiny podľa VSP+ naďalej v plnej miere ratifikovali všetkých 27 medzinárodných dohovorov a dohôd relevantných pre VSP a nevyslovili žiadne nové výhrady.

K tejto správe je priložených osem pracovných dokumentov útvarov Komisie pre jednotlivé krajiny, ktoré obsahujú podrobné informácie o záväzkoch zvýhodnených krajín podľa VSP+ v oblasti ľudských práv, pracovných práv, životného prostredia a klímy, ako aj dobrej správy vecí verejných – a o spolupráci EÚ s týmito partnerskými krajinami v uvedených oblastiach. Ako sa podrobnejšie uvádza v týchto pracovných dokumentoch útvarov Komisie, počas sledovaného obdobia bol zaznamenaný celý rad pozitívnych zmien, avšak pretrvávajú určité výzvy.

Mnohé súčasné zvýhodnené krajiny podľa VSP+ posilnili v období, na ktoré sa táto správa vzťahuje, právne predpisy v oblasti **ľudských práv** a inštitucionálne mechanizmy. Kirgizsko, Uzbekistan, Srí Lanka a Pakistan napríklad posilnili právne predpisy zamerané na boj proti domácemu násiliu, zatiaľ čo Bolívia, Mongolsko, Uzbekistan a Filipíny prijali reformy v oblasti ochrany detí. Pakistan obmedzil rozsah uplatňovania trestu smrti a prijal vykonávacie predpisy k zákonu proti mučeniu, ako aj nové zákony o obmedzení detských sobášov v Balúčistane a Islamabad. Srí Lanka posilnila domáce národné inštitúcie na ochranu ľudských práv a Filipíny zaviedli nové mechanizmy dohľadu a medzirezortné koordinačné orgány pre ľudské práva.

Väčšina zvýhodnených krajín podľa VSP+ dosiahla pokrok aj v oblasti **pracovných práv**. Mongolsko napríklad ako prvé zaradilo do národného prieskumu pracovnej sily modul týkajúci

sa nútenej práce v súkromnom sektore a doplnilo ho o časť venovanú civilnej službe. V Uzbekistane pokračovali snahy o odstránenie nútenej práce a na Filipínach bol vypracovaný plán na presadenie slobody združovania a stratégia na obmedzenie detskej práce. Pakistan ratifikoval Protokol MOP k Dohovoru o nútenej alebo povinnej práci a spustil iniciatívu zameranú na prechod pracovníkov z neformálneho do formálneho hospodárstva s cieľom ďalej podporovať dôstojnú prácu. Niekoľko zvýhodnených krajín zaviedlo opatrenia na obmedzenie detskej práce a posilnenie rámcov boja proti obchodovaniu s ľuďmi.

Mnohé zvýhodnené krajiny podľa VSP+ sa naďalej angažovali aj v oblasti **ochrany životného prostredia**, a to predkladaním správ o transparentnosti v oblasti klímy v súlade s príslušnými mnohostrannými environmentálnymi dohodami, posilňovaním právnych predpisov a akčných plánov v oblasti biodiverzity a chránených území v súlade s Dohovorom o biologickej diverzite, presadzovaním vykonávania Montrealského protokolu²⁸ a vypracúvaním plánov na adaptáciu na zmenu klímy a na jej zmiernenie v súvislosti s vnútroštátne stanovenými príspevkami (NDC) v rámci zabezpečenia vykonávania Parížskej dohody.

V mnohých krajinách došlo k zlepšeniu **správy vecí verejných** v otázkach kontroly drog a boja proti korupcii. Jedným z príkladov sú aktualizované politiky zamerané na boj proti korupcii v Bolívii, Kirgizsku, Pakistane a na Srí Lanke.

Naďalej však pretrvávajú výzvy súvisiace s plnením záväzkov v rámci VSP+.

Medzi prierezové otázky v **oblasti ľudských práv**, ktoré sú spoločné pre mnohé zvýhodnené krajiny podľa VSP+, patria nedostatočná nezávislosť súdnictva a obmedzený prístup k prostriedkom nápravy a zodpovednosti za porušenia a zneužitia, obmedzenia občianskeho priestoru, slobody prejavu a slobody médií, správy o mučení, chýbajúca zodpovednosť a neúplné zosúladenie vnútroštátnych rámcov s Dohovorom proti mučeniu²⁹, pretrvávajúce rodovo motivované násilie, ktoré beztrestne pokračuje, ako aj systémová diskriminácia menšín a LGBTIQ+ osôb. V niektorých zvýhodnených krajinách podľa VSP+ bola ochrana sociálno-ekonomických práv v rozpore so slabými stratégiami boja proti chudobe, s obmedzenými možnosťami vzdelávania, so závažnými medzerami v systémoch sociálnej ochrany alebo s nedostatočnou podporou posilnenia hospodárskeho postavenia žien. Významná je stále aj otázka chýbajúcich údajov, najmä pokiaľ ide o rodovo motivované násilie, vyšetrovanie prípadov mučenia, detskú prácu a stíhanie prípadov obchodovania s ľuďmi.

Podobne aj v oblasti **pracovných práv** sa síce legislatívne rámce zlepšili, ich vykonávanie a presadzovanie však naďalej nie je jednotné a inšpektoráty práce často narážajú na obmedzené kapacity. Celkovo pretrváva diskriminácia všetkých zraniteľných skupín. Sloboda združovania je vo viacerých jurisdikciách naďalej obmedzovaná a rozsah kolektívneho vyjednávania je v mnohých prípadoch obmedzený. Detská práca a nútená práca pretrvávajú, a to najmä v poľnohospodárstve a v neformálnom hospodárstve. Pracovné práva žien by sa mali naďalej zlepšovať. Chýbajúce údaje vo všetkých dohovoroch MOP relevantných pre VSP+ by sa mali bezodkladne riešiť.

Mnohé zvýhodnené krajiny podľa VSP+ čelili aj obmedzeniam v oblasti **ochrany životného prostredia**, ktoré sa prejavili oneskorením pri podávaní správ o životnom prostredí (napríklad v rámci Štokholmského dohovoru³⁰, CITES³¹ a Kartagenského protokolu³²), ako aj obmedzeniam kapacity a zdrojov, ktoré ovplyvňujú presadzovanie predpisov, a značnej zraniteľnosti voči zmene klímy, ktorá zaťažuje inštitucionálne systémy. Hoci sú záväzky ambiciózne, ich plnenie často zaostáva.

Správu vecí verejných by bolo možné posilniť intenzívnejším bojom proti obchodovaniu s drogami, lepšími opatreniami na strane dopytu v súlade s medzinárodnými normami v oblasti ľudských práv a zvýšeným úsilím v boji proti korupcii.

Hospodárske krízy (Bolívia, Srí Lanka) a prírodné katastrofy (Pakistan, Filipíny, Srí Lanka) navyše počas sledovaného obdobia ešte viac prehĺbili štrukturálne výzvy a ďalej obmedzili implementačnú kapacitu.

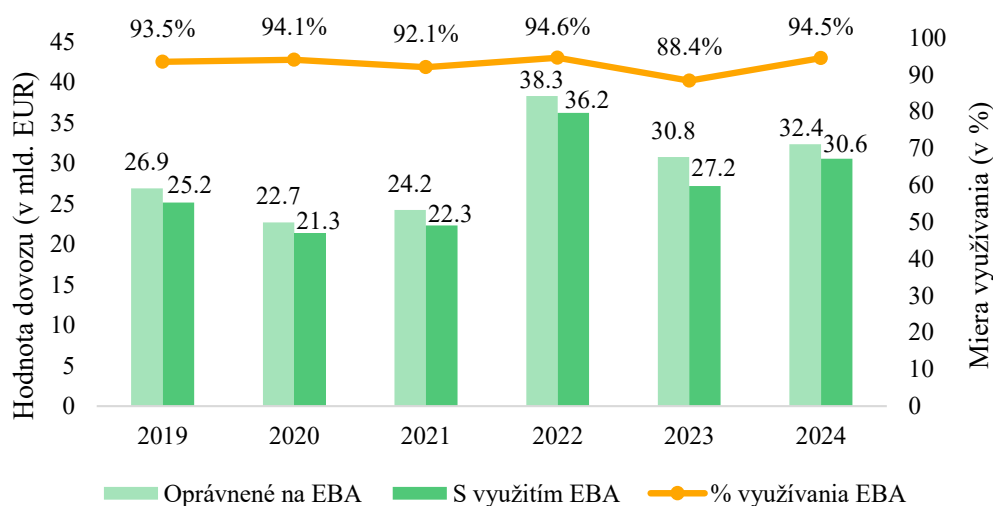
Projekty v rámci partnerstva EÚ môžu pomôcť riešiť niektoré z týchto výziev prostredníctvom spolupráce, pričom opatrenia špecifické pre jednotlivé krajiny sú uvedené v pracovných dokumentoch útvarov Komisie o VSP+ priložených k tejto správe.

c) Opatrenie „Všetko okrem zbraní“ (EBA)

i. Hospodárske údaje

Výhody VSP EÚ sú najvýraznejšie pre zvýhodnené krajiny podľa opatrenia EBA. Hodnota preferenčného dovozu zo zvýhodnených krajín podľa opatrenia EBA dosiahla v roku 2024 výšku 30,6 miliardy EUR, čo predstavuje nárast oproti 25,2 miliardy EUR v roku 2019.

Graf 8: Vývoj dovozu a využívania v rámci opatrenia EBA

Miera využívania v rámci opatrenia EBA sa v rokoch 2022 až 2024 menila len minimálne. V roku 2022 dosahovala miera 94,6 %, v roku 2023 klesla na 88,4 % a v roku 2024 sa opäť zvýšila na 94,5 %. V roku 2022 dosiahol dovoz v rámci opatrenia EBA vrchol, čo bolo spôsobené už uvádzaným oživením po pandémii ochorenia COVID-19 a cenami energií. Pri pohľade na vývoj v priebehu času je viditeľný nárast v porovnaní s dovozom z obdobia pred pandémiou ochorenia COVID-19 v roku 2019 (oprávnený dovoz v hodnote 27 miliárd EUR, z čoho sa na dovoz v hodnote 25 miliárd EUR využili preferencie podľa opatrenia EBA) do roku 2024 (oprávnený dovoz v hodnote 32 miliárd EUR, z čoho sa na dovoz v hodnote 31 miliárd EUR využili preferencie podľa opatrenia EBA).

Graf 9: Dovozy do EÚ v rámci opatrenia VSP a zo zvýhodnených krajín podľa opatrenia EBA v rámci zvýšenej angažovanosti

	Dovoz EÚ v rámci VSP (v mil. EUR), s výnimkou nepreferenčného dovozu	podiel dovozu zo zvýhodnených krajín
--	--	--------------------------------------

	2019 ³³	2022	2023	2024	podľa opatrenia EBA v rokoch 2022 – 2024
VSP (spolu)	62 326	77 393	52 419	59 450	
Štandardný VSP	28 665	27 489	15 331	17 402	
VSP+	8 496	13 662	9 896	11 476	
EBA (spolu)	25 164	36 243	27 192	30 573	
EBA (len Afrika)	2 782	4 141	3 151	3 888	11,9 %
Zvýšená angažovanosť v rámci opatrenia EBA					
Bangladéš	15 366	23 134	17 064	19 019	63,0 %
Kambodža ³⁴	4 174	4 324	3 534	4 207	12,8 %
Mjanmarsko	2 471	4 112	2 993	2 962	10,7 %

Počas sledovaného obdobia a v porovnaní s úrovňami pred pandémie ochorenia COVID-19 sa relatívny význam opatrenia EBA ako celku, no najmä pokiaľ ide o zvýhodnené krajiny podľa opatrenia EBA na africkom kontinente, naďalej zvyšoval. Zároveň sa na tri z najvýznamnejších zvýhodnených krajín podľa opatrenia EBA naďalej vzťahoval režim zvýšenej angažovanosti. V správe sa týmto trendom venujeme podrobnejšie ďalej.

ii) Zvýhodnené krajiny, ktoré napredujú

Cieľom VSP je podporovať hospodársky rozvoj. Je preto dobrou správou, keď sa zvýhodnené krajiny posunú z kategórie najmenej rozvinutých krajín, t. j. keď sú z tejto kategórie vyradené a následne po prechodnom období vystúpia z EBA. Stále majú možnosť požiadať o zaradenie do VSP+, aby si zachovali väčšinu výhod.

V najbližšej budúcnosti sa očakáva niekoľko vzostupných posunov. **Bangladéš, Laoská ľudovodemokratická republika a Nepál** by mali byť vyradené z kategórie najmenej rozvinutých krajín v roku 2026³⁵, **Šalamúnove ostrovy** by z kategórie najmenej rozvinutých krajín mali byť vyradené v roku 2027 a **Kambodža a Senegal** by z tejto kategórie mali byť vyradené v roku 2029.

Pri trojročnom preskúvaní vykonávanom Výborom OSN pre rozvojovú politiku v roku 2024 sa zistilo, že **Rwanda, Uganda a Tanzánia** po prvýkrát splnili limity pre vyradenie. Všetky tri krajiny splnili dve z troch kritérií. Tieto krajiny by mali byť opäť posúdené v roku 2027, a ak kritériá splnia aj druhýkrát, mohli by sa odporučiť na vyradenie.

Kiribati bolo odporučené na vyradenie z kategórie najmenej rozvinutých krajín v roku 2018 a **Tuvalu** v roku 2012, avšak Hospodárska a sociálna rada³⁶ odložila rozhodnutie o ich vyradení. V roku 2024 si Hospodárska a sociálna rada svoje rozhodnutie z roku 2021 odložiť posúdenie ich vyradenia na rok 2024 pripomenula a ďalej rozhodla, že ich vyradenie posúdi neskôr.

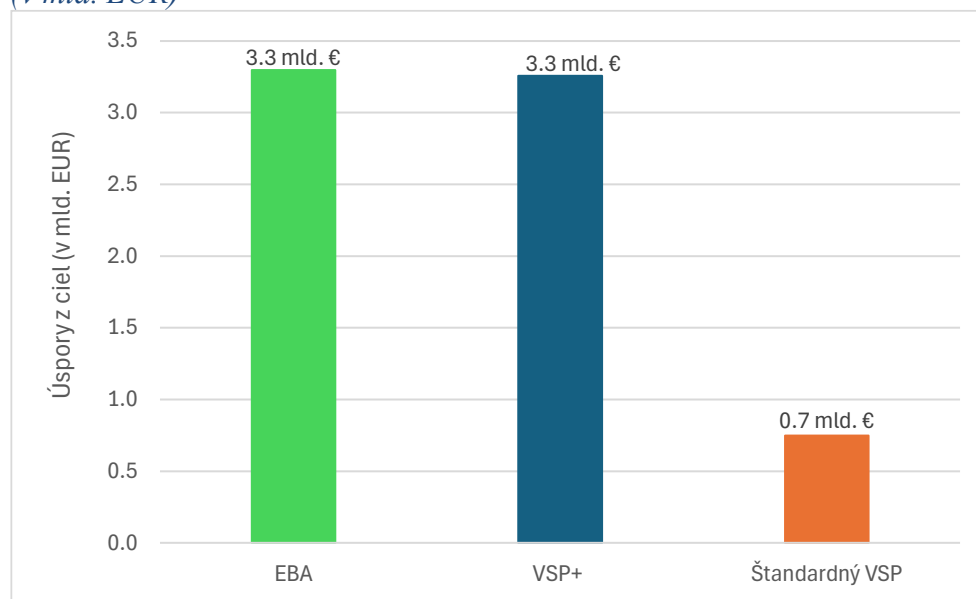
Pri trojročnom preskúvaní v roku 2024 sa Výbor OSN pre rozvojovú politiku rozhodol odložiť rozhodnutie o vyradení **Mjanmarska a Východného Timoru** na rok 2027.

Súčasný zvýhodnený krajiny podľa opatrenia EBA by si prechodom na VSP+ po ich vyradení zachovali v podstate rovnakú úroveň úspor, a to takisto na úrovni približne 3,3 miliardy EUR v roku 2024, zatiaľ čo jednoduchým prechodom na štandardný VSP by sa tieto úspory znížili

približne na 0,75 miliardy EUR, čo predstavuje pokles zhruba o 80 % (pozri graf 10). Pripojenie k VSP+ nikdy nemôže úplne nahradiť status EBA, keďže so sebou prináša okrem iného povinnosť podriať sa určitým osobitným ochranným opatreniam a prísnejším pravidlám pôvodu, ktorými sa zvyčajne obmedzujú preferencie, o ktoré je možné skutočne požiadať. To platí najmä pre krajiny, ktoré vyvážajú odevy.

Okrem veľkorysých prechodných období bude EÚ naďalej podporovať krajiny vyradené z opatrenia EBA, a to najmä tie zvýhodnené krajiny, ktoré sa následne budú usilovať o pripojenie k VSP+, s cieľom zabrániť akýmkoľvek negatívnym vplyvom na vývozcov z týchto krajín a na spoločnosti z EÚ, ktoré s nimi obchodujú.

Graf 10: Odhadované úspory z cieľ/zvýšené príjmy v rámci opatrenia EBA v porovnaní s VSP+ alebo so štandardným VSP v prípade tých istých zvýhodnených krajín v roku 2024 (v mld. EUR)

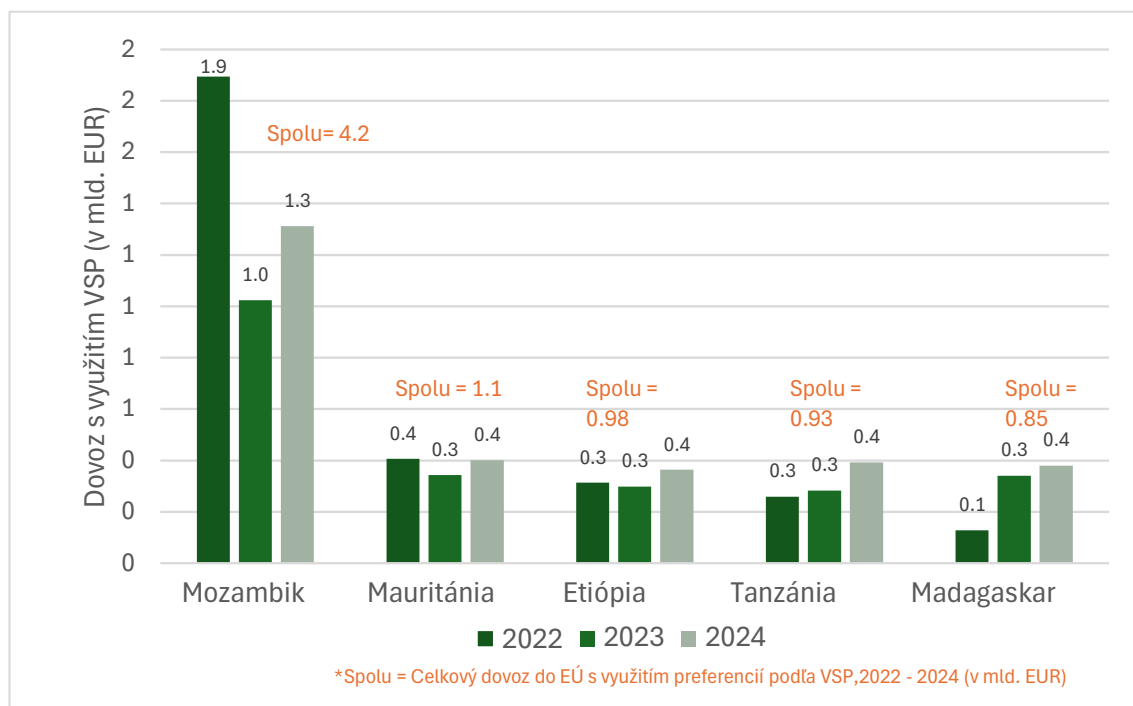

iii. Podpora konkurencieschopnosti Afriky

Tri štvrtiny zvýhodnených krajín podľa opatrenia EBA sa nachádzajú na africkom kontinente (33 zo 46³⁷). Vzhľadom na značný počet a veľkosť ázijských zvýhodnených krajín, ktoré majú byť zo systému postupne vyradené, sa africké krajiny čoskoro stanú v rámci opatrenia EBA dominantnou skupinou. Všetky tri opatrenia v rámci VSP EÚ predstavujú dôležité piliere podpory EÚ zameranej na hospodársku diverzifikáciu Afriky a jej integráciu do globálnych hodnotových reťazcov, avšak opatrenie EBA má medzi nimi výnimočné postavenie.

Hodnota preferenčného dovozu do EÚ z afrických zvýhodnených krajín podľa opatrenia EBA dosiahla v roku 2024 výšku 3,9 miliardy EUR, čo predstavuje nárast oproti 2,8 miliardy EUR v roku 2019 (pozri aj tabuľku/graf 9). Miera využívania preferencií podľa opatrenia EBA dosiahla v roku 2024 úroveň 88,9 %, čo svedčí o zvýšenom využívaní týchto preferencií africkými zvýhodnenými krajinami v uplynulých rokoch, ale aj o potenciáli na ďalšie zlepšenie. Vďaka bezcolnému prístupu v rámci opatrenia EBA boli africké zvýhodnené krajiny podľa tohto opatrenia v roku 2024 oslobodené od dovozného cla EÚ v hodnote približne 213 miliónov EUR. V období 2022 – 2024 boli najväčšími africkými vývozcami v rámci opatrenia EBA Mozambik (4,2 miliardy EUR), Mauritánia (1,2 miliardy EUR), Etiópia (975,5 milióna EUR), Tanzánia (934,7 milióna EUR) a Madagaskar (848,1 milióna EUR).

Graf 11: Päť najviac zvýhodnených krajín podľa opatrenia EBA v Afrike (celkový objem dovozu s využitím opatrenia EBA; v mil. EUR)

Ako už bolo uvedené, okrem opatrenia EBA využíva niekoľko afrických krajín aj iné opatrenia VSP. Nigéria, Konžská republika a Keňa patria do štandardného VSP (pričom Keňa z neho bude vyradená v roku 2027 v dôsledku nadobudnutia platnosti dohody o hospodárskom partnerstve medzi EÚ a Keňou 1. júla 2024), zatiaľ čo Kapverdy využívajú výhody VSP+. Celkový dovoz do EÚ s využitím preferencií podľa VSP z týchto štyroch afrických krajín dosiahol za obdobie 2022 – 2024 hodnotu 579,4 milióna EUR, pričom najväčší podiel vykazovala Nigéria (372,4 milióna EUR s mierou využívania 70 %), po ktorej nasledovali Kapverdy (172,5 milióna EUR; miera využívania 85 %), Keňa (15,7 milióna EUR; miera využívania 1 %³⁸) a Konžská republika (18,7 milióna EUR; miera využívania 58 %). Treba poznamenať, že status VSP+ prináša Kapverdám podstatne vyššie oslobodenie od cla, než by to bolo v prípade štandardného VSP (12,0 miliónov EUR v porovnaní s 3,9 milióna EUR), čo predstavuje dodatočné preferencie v hodnote 8,1 milióna EUR.³⁹

V porovnaní s podobnými systémami, v rámci ktorých poskytujú jednostranné preferencie iné rozvinuté krajiny, opatrenie EBA EÚ zahŕňa najväčší počet rôznych vyvázaných výrobkov (53 % všetkých colných položiek)⁴⁰, čo svedčí o tom, že dovoz do EÚ z najmenej rozvinutých krajín je veľmi diverzifikovaný. Podľa Konferencie Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj⁴¹ prináša EBA EÚ v absolútnom vyjadrení najväčšie úspory z ciel v porovnaní so systémami USA, Japonska a Kanady⁴². Na rozdiel od špeciálnych režimov, ktoré Afrike ponúkajú Čína alebo USA, sa opatrenie EBA vyznačuje nielen tým, že sú naň automaticky oprávnené všetky najmenej rozvinuté krajiny, ale aj tým, že nemá stanovený dátum ukončenia platnosti. Táto jedinečná vlastnosť poskytuje podnikom dlhodobú istotu a prináša africkým zvýhodneným krajinám značné výhody: tým, že pri opatrení EBA mizne potreba pravidelného obnovovania, ktoré je typické pre opatrenia VSP iných krajín, sa posilňuje dôvera investorov, uľahčujú sa strategické investičné rozhodnutia a podporuje sa diverzifikácia vývozných štruktúr. To platí najmä v období, keď rozvojové krajiny čelia dodatočným výzvam, menšej podpore a väčším ťažkostiam pri prístupe na určité ďalšie trhy.

Opatrenie EBA a jeho veľkorysý prístup na trh pre najmenej rozvinuté krajiny v Afrike i mimo nej sú dôkazom silného záväzku EÚ naďalej podporovať rast a udržateľný rozvoj v najmenej rozvinutých krajinách, ako aj ich ďalšiu integráciu do svetového hospodárstva prostredníctvom otvorených, stabilných a predvídateľných obchodných podmienok.

iv) Zvýšená angažovanosť

Súbežne s priebežným monitorovaním zvýhodnených krajín podľa VSP+ realizujú Komisia a ESVČ aj procesy zvýšenej angažovanosti s cieľom podporiť a motivovať jednotlivé zvýhodnené krajiny podľa opatrenia EBA, aby zlepšili svoje výsledky v kľúčových oblastiach súvisiacich s VSP, najmä pokiaľ ide o príslušné základné medzinárodné dohovory v oblasti ľudských práv a pracovných práv. Táto zvýšená angažovanosť v prípade **Bangladéša, Kambodže**⁴³ a **Mjanmarska** je obzvlášť dôležitá aj vzhľadom na ich veľmi významný podiel na celkovom dovoze do EÚ v rámci opatrenia EBA, ako sa uvádza v tabuľke/grafe 9. Zároveň sa však nachádzajú vo veľmi odlišnej politickej, hospodárskej a rozvojovej situácii, čo viedlo k spusteniu špecializovaného procesu zvýšenej angažovanosti, ktorý sa v prípade každej z týchto krajín uberaá inou cestou a zameriava sa na iné priority. Pri tejto angažovanosti sa zohľadňujú aj všetky dostupné nástroje EÚ – nad rámec opatrenia EBA – určené na riešenie zistených problémov. Podrobnejšie informácie o týchto troch zvýhodnených krajinách podľa opatrenia EBA, na ktoré sa vzťahuje zvýšená angažovanosť, sú uvedené v príslušných pracovných dokumentoch útvarov Komisie, ktoré sú priložené k tejto správe.

5. PARTNERSTVÁ A SPOLUPRÁCA/PODPORA PRE ZVÝHODNENÉ KRAJINY PODĽA VSP

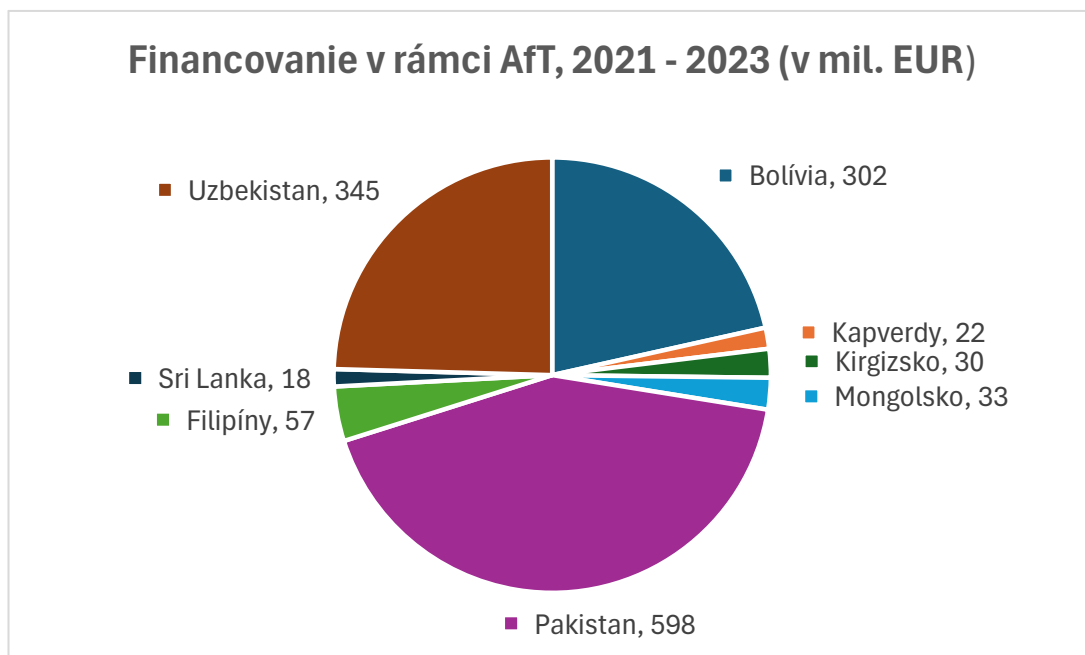
Hoci je VSP komplexným nástrojom na podporu dlhodobého udržateľného rozvoja vo zvýhodnených krajinách, na to, aby sa dosiahla požadovaná účinnosť, musí byť obchodná politika prepojená s rozvojovou politikou a spoluprácou⁴⁴. Väčšina viacročných orientačných programov EÚ na obdobie 2021 – 2027, v ktorých sa vymedzujú prioritné oblasti a špecifické ciele EÚ v oblasti rozvojovej spolupráce, zahŕňa podporu udržateľného rastu a dôstojných pracovných miest so spravodlivými a s rovnocennými pracovnými podmienkami. Úsilie zamerané na ratifikáciu a účinné vykonávanie dohovorov a záväzkov súvisiacich s dobrou správou vecí verejných, ľudskými právami, pracovnými právami a s environmentálnymi normami má dostatočnú podporu aj v rámci viacročných orientačných programov. V prípade ôsmich zvýhodnených krajín podľa VSP+ sa všetky viacročné orientačné programy zameriavajú najmä na dodržiavanie podmienok VSP+ a na podporu príslušných oblastí udržateľného rozvoja.

Pracovné práva boli hlavným zameraním projektu Obchod pre dôstojnú prácu (2019 – 2021 a 2022 – 2024, 6 miliónov EUR), ktorý spolufinancovali EÚ a Fínsko a realizovala ho MOP. Podporilo sa ním vykonávanie základných dohovorov MOP v siedmich krajinách v rámci opatrení VSP+ a EBA EÚ (Bangladéš, Kapverdy, Mongolsko, Madagaskar, Mozambik, Pakistan a Filipíny).

Ďalšou zložkou podpory EÚ pre zvýhodnené krajiny podľa VSP, ktorá sa výslovnejšie zameriava na zabezpečenie toho, aby sa obchod mohol využívať ako nástroj udržateľného rozvoja, je iniciatíva pomoc obchodu (AfT)⁴⁵. EÚ prostredníctvom AfT podporuje partnerské krajiny pri vytváraní vhodných podmienok pre obchod s cieľom posilniť konkurencieschopnosť a udržateľnú integráciu do svetového hospodárstva.

Od spustenia tejto iniciatívy je EÚ spolu so svojimi členskými štátmi najväčším poskytovateľom AfT. V roku 2023⁴⁶ sa EÚ zaviazala poskytnúť partnerským krajinám v rámci AfT 16,2 miliardy EUR, pričom mnohé z nich sú zvýhodnenými krajinami podľa VSP. Pokiaľ ide konkrétne o zvýhodnené krajiny podľa VSP+, ako už bolo uvedené, EÚ im pomáha pri plnení požiadaviek tohto opatrenia, ale prostredníctvom AfT im zároveň pomáha plne využívať preferencie poskytované v rámci tohto systému. Financovanie EÚ v rámci AfT na obdobie 2021 – 2023 pre osem zvýhodnených krajín podľa VSP+ v celkovej výške 1,4 miliardy EUR bolo zamerané na oblasti, ako je budovanie infraštruktúry, zvyšovanie výrobných kapacít (vrátane reformy investičného prostredia a rozvoja hodnotového reťazca), uľahčenie obchodu, zavádzanie a dodržiavanie noriem a mnohé ďalšie.

Graf 12: Financovanie EÚ v rámci AfT pre zvýhodnené krajiny podľa VSP+, spolu 1,4 miliardy EUR v rokoch 2021 – 2023

Na záver je potrebné poznamenať, že iniciatívou AfT sa podporuje prostredie priaznivé pre obchod a investície v rámci stratégie Global Gateway⁴⁷. Ide o kľúčovú stratégiu, ktorá sa začala v roku 2021 s cieľom zmobilizovať investície v prioritných odvetviach. Stratégia Global Gateway je v súlade s geopolitickými ambíciami EÚ a so záväzkom plniť Agendu 2030 pre udržateľný rozvoj zameraná na podporu inteligentných, čistých a bezpečných investícií v digitálnej oblasti, energetike a doprave a na posilnenie systémov zdravotníctva, vzdelávania a výskumu na celom svete a zároveň pomáha presadzovať univerzálne hodnoty a prísne normy, dobrú správu vecí verejných a transparentnosť.

EÚ podporila aj poskytovanie komplexných, transparentných a centralizovaných informácií o VSP zvýhodneným krajinám, podnikom, občianskej spoločnosti a tvorcom politik prostredníctvom projektu centra VSP (GSP Hub). Centrum VSP vzniklo v roku 2019 a jeho cieľom je zvýšiť informovanosť o VSP a jeho transparentnosť, zlepšiť jeho hospodárske výhody a monitorovanie prostredníctvom vyhradeného webového sídla⁴⁸, písomných publikácií a série podujatí zameraných na zvyšovanie informovanosti v Európe a vo zvýhodnených krajinách podľa VSP. Údržba a aktualizácia webového sídla bude pokračovať aj v rámci nového nariadenia o VSP.

6. ZÁVERY

Počas posledného cyklu monitorovania VSP podľa nariadenia o VSP z roku 2012 (2023 – 2025) tento systém naďalej naplňal svoj hlavný cieľ, ktorým je prispievať k hospodárskemu pokroku a udržateľnému rozvoju vo zvýhodnených krajinách.

VSP EÚ priniesol značné hospodárske výhody partnerským krajinám, ako aj dovozcom a spotrebiteľom z EÚ a je aj naďalej zdrojom stability a predvídateľnosti v časoch obchodnej, hospodárskej a geopolitickej nestability.

V roku 2024 dovezla EÚ s využitím preferencií podľa VSP tovar v hodnote takmer 60 miliárd EUR, čo prinieslo prospech tak dovozcom z EÚ, ako aj zvýhodneným krajinám. Celkový dovoz s využitím preferencií podľa VSP v rokoch 2022 až 2024 kolísal v súlade so všeobecnými trendmi, avšak ak zohľadníme odchod významných zvýhodnených krajín zo systému VSP, udržal sa mierne nad úrovňami pred pandémie ochorenia COVID-19.

Najväčšou skupinou zvýhodnených krajín, a to tak z hľadiska počtu zvýhodnených krajín, ako aj z hľadiska hodnoty dovozu, zostali najmenej rozvinuté krajiny v rámci opatrenia EBA, ktoré zároveň vykazujú najvyššiu mieru využívania, a to takmer 95 %. Relatívny význam opatrenia EBA bude ďalej rásť, keďže významné zvýhodnené krajiny podľa štandardného VSP (India a Indonézia) a podľa VSP+ (Filipíny) posilňujú svoje obchodné vzťahy s EÚ prostredníctvom dohôd o voľnom obchode a sú zo systému VSP postupne vyradované. Pokiaľ ide o budúcnosť, hospodárska situácia väčšiny zvýhodnených krajín podľa VSP sa naďalej zlepšuje a viaceré z nich sú na dobrej ceste k tomu, aby boli vyradené z kategórie najmenej rozvinutých krajín podľa OSN. To odráža úspech rozvojových snáh a pozitívny prínos systému VSP EÚ v týchto krajinách.

V dôsledku toho bude počet krajín, ktoré využívajú systém jednostranných preferencií EÚ, naďalej klesať. VSP si svoj význam zachová, keďže bude sprevádzať vyradené zvýhodnené krajiny počas prechodných období; a pretože bude naďalej poskytovať preferencie podľa opatrenia EBA zostávajúcim najmenej rozvinutým krajinám, najmä krajinám na africkom kontinente. Vzhľadom na jedinečnú ponuku EBA EÚ pre africké krajiny vynaložia Komisia a ESVČ – na ústredí, ako aj prostredníctvom delegácií EÚ – ďalšie úsilie s cieľom posilniť komunikáciu a dialóg o VSP a zvýšiť tak viditeľnosť, informovanosť a využívanie opatrenia EBA na africkom kontinente.

Okrem opatrenia EBA naďalej prináša významné výhody aj VSP+: štyri z desiatich najvýznamnejších zvýhodnených krajín v rámci celého VSP sú zvýhodnenými krajinami podľa VSP+ a takmer 20 % celkového dovozu do EÚ v rámci VSP pochádza zo zvýhodnených krajín podľa VSP+. VSP+ zároveň naďalej naplňa svoj cieľ, ktorým je stimulovať udržateľný rozvoj a dobrú správu vecí verejných na základe medzinárodne dohodnutých a uznávaných noriem. Hoci situácia v mnohých zvýhodnených krajinách podľa VSP+ zostáva náročná, podrobné monitorovanie a dialóg v súvislosti s VSP+ naďalej predstavujú jedinečnú platformu pre diskusiu a hnacu silu postupného zlepšenia.

EÚ predĺžila platnosť VSP o ďalších desať rokov, pričom nové nariadenie o VSP by malo nadobudnúť účinnosť 1. januára 2027. Prostredníctvom nových pravidiel VSP zabezpečuje EÚ kontinuitu svojej atraktívnej ponuky jednostranných obchodných preferencií v rámci troch špecifických opatrení. Potvrďuje to dlhodobý záväzok EÚ podporovať rast a udržateľný rozvoj v našich partnerských krajinách po celom svete, a to prostredníctvom veľkorysých, stabilných a predvídateľných obchodných podmienok.

Pred začiatkom uplatňovania nových ustanovení o VSP bude táto správa a priložené pracovné dokumenty útvarov Komisie slúžiť ako pevný základ. To platí najmä pre súčasné zvýhodnené krajiny podľa VSP+, ktoré budú musieť podať novú žiadosť, ak chcú využívať výhody VSP+ aj v budúcnosti. Takisto to platí pre súčasné zvýhodnené krajiny podľa opatrenia EBA, ktoré by chceli požiadať o status VSP+, keď budú vyradené z kategórie najmenej rozvinutých krajín. EÚ je naďalej odhodlaná podporovať zvýhodnené krajiny počas týchto prechodných období.

¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 978/2012 z 25. októbra 2012, ktorým sa uplatňuje systém všeobecných colných preferencií a zrušuje nariadenie Rady (ES) č. 732/2008.

² Z roku 2023 [JOIN(2023) 34 final].

³ Niektoré prvky patriace do aktuálneho sledovaného obdobia už boli zahrnuté aj v predchádzajúcej správe z roku 2023 [JOIN(2023) 34 final].

⁴ Zvýhodnené krajiny podľa štandardného VSP: Cookove ostrovy, India, Indonézia, Keňa, Konžská republika, Mikronézia, Nigéria, Niue, Sýria, Tadžikistan a Vanuatu.

⁵ Zvýhodnené krajiny podľa VSP+: Bolívia, Filipíny, Kapverdy, Kirgizsko, Mongolsko, Pakistan, Srí Lanka a Uzbekistan.

⁶ Delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2025/1951 z 29. septembra 2025, ktorým sa menia prílohy II, IV a VII k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 978/2012, http://data.europa.eu/eli/reg_del/2025/1951/oj (ďalej len: „delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2025/1951 z 29. septembra 2025“). Očakáva sa, že budúce obchodné vzťahy medzi EÚ a Indonéziou bude upravovať nová komplexná dohoda o hospodárskom partnerstve. Všetky odkazy uvedené v tomto dokumente boli aktuálne k 28. aprílu 2026.

⁷ Delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2025/214 z 28. novembra 2024, ktorým sa mení príloha II k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 978/2012, pokiaľ ide o Keňu, https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2025/214/oj.

⁸ Delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2024/1363 z 12. marca 2024, ktorým sa mení príloha IV k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 978/2012 tak, že Bhután sa vypúšťa zo zoznamu zvýhodnených krajín podľa osobitného opatrenia pre najmenej rozvinuté krajiny.

ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2024/1363/oj.

⁹ Delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2025/1951 z 29. septembra 2025.

¹⁰ Delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2025/1951 z 29. septembra 2025.

¹¹ Vyraďením výrobkov sa zabezpečuje, aby sa preferencie poskytovali tým krajinám a výrobkom, ktoré to najviac potrebujú, a zabraňuje sa tým konkurenčnému tlaku medzi zvýhodnenými krajinami podľa VSP.

¹² Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2023/2780 zo 14. decembra 2023, ktorým sa mení vykonávacie nariadenie (EÚ) 2022/1039, pokiaľ ide o predĺženie pozastavenia určitých colných preferencií udelených určitým zvýhodneným krajinám podľa VSP, http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2023/2780/oj.

¹³ Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2025/1909 z 24. septembra 2025, ktorým sa stanovujú pravidlá uplatňovania nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 978/2012, pokiaľ ide o pozastavenie určitých colných preferencií na roky 2026 – 2028 udelených určitým zvýhodneným krajinám podľa VSP,

http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2025/1909/oj

¹⁴ Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2024/842 z 11. marca 2024, ktorým sa ukladajú ochranné opatrenia, pokiaľ ide o dovoz ryže indica s pôvodom v Kambodži a Mjanmarsku/Barme,

http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2024/842/oj

¹⁵ Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2025/1206 z 19. júna 2025 o pozastavení colných preferencií podľa VSP+, pokiaľ ide o dovoz etanolu s pôvodom v Pakistane,

http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2025/1206/oj

¹⁶ https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-proposes-new-eu-generalised-scheme-preferences-promote-sustainable-development-low-income-2021-09-22_sk.

¹⁷ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/2663 z 22. novembra 2023, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 978/2012, ktorým sa uplatňuje systém všeobecných colných preferencií,

<http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2663/oj>.

¹⁸ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2026/1395 zo 17. júna 2026, ktorým sa uplatňuje všeobecný systém colných preferencií a zrušuje nariadenie (EÚ) č. 978/2012,

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2026/1395/oj>.

¹⁹ Ide o týchto päť nových medzinárodných dohovorov a dohôd: Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch (2000), Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (2007), Dohovor MOP o inšpekcii práce (č. 81) (1947), Dohovor MOP o trojstranných konzultáciách (č. 144) (1976), Parížska dohoda o zmene klímy (2015) a Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu (2000).

²⁰ Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy (1998).

²¹ Zdroj všetkých štatistických údajov: údaje Eurostatu o nominálnom obchode vychádzajú z najnovších dostupných overených údajov za celý rok k septembru 2025. Štatistiky VSP sa vzťahujú iba na tovar dovezený na trh EÚ, t. j. na tovar prepustený do voľného obehu v EÚ. Štatistiky VSP nezahŕňajú ostatný dovoz do EÚ, ako

napríklad tovar dovezený v rámci colného režimu aktívneho zušľachtovacieho styku alebo spätný dovoz po colnom režime zušľachtovacieho styku. Obchodné toky označené ako „dôverné“ sa nezohľadňujú v údajoch o využívaní VSP+ ani v bežnom obchode v rámci režimu 1; sú však zahrnuté v celkových údajoch o obchode (režim 4), https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/ext_go_agg_esms.htm#conf1537195068659.

²² Cookove ostrovy, India, Indonézia, Keňa, Kongo, Mikronézia, Nigéria, Niue, Sýria, Tadžikistan, Vanuatu.

²³ Bolívia, Filipíny, Kapverdy, Kirgizsko, Mongolsko, Pakistan, Sri Lanka a Uzbekistan.

²⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240701-1?ettrans=sk>.

²⁵ Výrobky zvýhodnené podľa VSP sú rozdelené do tried v súlade s nariadením o VSP. Informácie o tom, ktoré číselné znaky KN sú zahrnuté v jednotlivých triedach podľa VSP, sa nachádzajú v prílohe V k nariadeniu č. 978/2012. [EUR-Lex – 02012R0978-20250101 – SK – EUR-Lex](#)).

²⁶ EÚ navyše v mnohých oblastiach uplatňuje 0 % clá, a to bez ohľadu na preferencie podľa VSP. To samozrejme platí aj pre dovoz zo zvýhodnených krajín podľa VSP, čím sa im umožňuje využívať zaobchádzanie podľa doložky najvyšších výhod v rámci pravidiel WTO, vďaka čomu je ich celkový bezcolný dovoz do EÚ, a tým aj úspory z ciel, ešte vyššie.

²⁷ Odvetvia, pri ktorých sa v rokoch 2022 až 2023 zaznamenal najväčší pokles miery využívania, boli kože a usne (S-08a) z 98,8 % na 65,9 %, korok, slama a pletacie materiály (S-09b) z 86,3 % na 62,2 % a textil (S-11a) z 97,1 % na 83,3 %. Pri všetkých troch odvetviach sa následne v ďalšom roku (2024) miera využívania zvýšila.

²⁸ Montrealský protokol o látkach, ktoré poškodzujú ozónovú vrstvu.

²⁹ Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

³⁰ Štokholmský dohovor o perzistentných organických látkach (POP).

³¹ Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín.

³² Kartagenský protokol o biologickej bezpečnosti k Dohovoru o biologickej diverzite.

³³ Údaje za rok 2019 sú zahrnuté ako referenčná základná hodnota z obdobia pred pandémiou ochorenia COVID-19.

³⁴ V roku 2023 bola schválená rozšírená kumulácia medzi Kambodžou a Vietnamom, pokiaľ ide o bicykle: rozhodnutie Komisie (EÚ) 2023/1810 z 19. septembra 2023 o žiadosti o rozšírenú kumuláciu medzi Kambodžou a Vietnamom v prípade určitých materiálov alebo častí používaných pri výrobe bicyklov v súlade s článkom 56 ods. 1 delegovaného nariadenia (EÚ) 2015/2446, pokiaľ ide o pravidlá pôvodu používané na účely systému všeobecných colných preferencií podľa delegovaného nariadenia (EÚ) 2015/2446, <http://data.europa.eu/eli/dec/2023/1810/oj>. Preferencie podľa opatrenia EBA boli pre Kambodžu čiastočne zrušené na základe delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2020/550 z 12. februára 2020.

³⁵ Bangladéšska vláda vo februári 2026 formálne požiadala OSN o trojročné odloženie vyradenia krajiny z kategórie najmenej rozvinutých krajín.

³⁶ Hospodárska a sociálna rada Organizácie Spojených národov.

³⁷ Svätý Tomáš a Princov ostrov už nepatrí medzi najmenej rozvinuté krajiny, bude však naďalej využívať preferencie podľa opatrenia EBA, a to až do svojho vyradenia z EBA 1. januára 2029.

³⁸ Preferencie udelené Keni na základe nariadenia o VSP nemajú vplyv na preferencie v oblasti prístupu na trh poskytované prostredníctvom iných nástrojov, ako je napríklad tzv. nariadenie o prístupe na trh – nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1076 z 8. júna 2016, ktorým sa uplatňujú opatrenia na výrobky s pôvodom v určitých štátoch, ktoré sú súčasťou skupiny afrických, karibských a tichomorských (AKT) štátov, stanovené v dohodách, ktorými sa uzatvárajú alebo ktoré vedú k uzatvoreniu dohôd o hospodárskom partnerstve (Ú. v. EÚ L 185, 8.7.2016, s. 1 – 191). Relevantné je to najmä v prípade rezaných kvetín.

³⁹ EUROSTAT – databáza COMEXT.

⁴⁰ <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/COMTD/LDCW73.pdf&Open=True>.

⁴¹ Konferencia Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj.

⁴² Konferencia Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj, *The Generalized System of Preferences: How much does it matter for developing countries?* (Všeobecný systém preferencií: aký význam to má pre rozvojové krajiny?), UNCTAD/DITC/TSCE/2023/1, 2023, s. vii.

⁴³ Preferencie podľa opatrenia EBA boli pre Kambodžu čiastočne zrušené na základe delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2020/550 z 12. februára 2020.

⁴⁴ V odôvodnení 4 nariadenia o VSP sa uvádza, že spoločná obchodná politika EÚ má byť v súlade s politikou EÚ v oblasti rozvojovej spolupráce a má ju posilňovať. NARIADENIE (EÚ) č. 978/2012 z 25. októbra 2012, ktorým sa uplatňuje systém všeobecných colných preferencií, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0978>.

⁴⁵ Iniciatíva pomoc obchodu je iniciatívou WTO a OECD z roku 2006, ktorá sa štatisticky zaraďuje do oficiálnej rozvojovej pomoci (ODA) a zahŕňa tieto hlavné kategórie: technická pomoc v oblasti obchodnej politiky a právnych predpisov, infraštruktúra súvisiaca s obchodom a budovanie výrobných kapacít.

⁴⁶ Posledný rok, za ktorý sú k dispozícii údaje.

⁴⁷ https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/global-gateway_sk.

⁴⁸ <https://gsphub.eu/>.